

É Romani Glinda

Den romska spegeln

Pris 90 kronor

juli-augusti

Nr 4–2012

Skansens
nya tradition

Bob och Mia har ordet

I skrivande stund känns det som om sommaren är slut. Prognosen igår var fyra dagar av regn. Suck! Men man får se till de möjligheter detta ändå ger. Öppna fönstret, lyssna på hur regnet faller och känn doften medan du samtidigt tar fram den där boken du skulle ha läst för länge sen.

Detta är ett år som präglats av evenemang runt det faktum att det är 500 år sedan romerna först kom till Sverige enligt Stockholms tankeböcker. Många har hoppat på tåget och finansiering har varit relativt lätt. Men vad sker nästa år? Risken är ju att det infinner sig en viss trötthet efter ett så välmatat år som i år och att få finna det mödan värt att engagera sig i den romska frågan. Det har man ju redan gjort.

Dessutom ökar ju alla rasistiska och antiziganistiska kommentarer runt om i olika medier ju mer romerna uppmärksammas. Det går ju inte att lyfta den romska frågan utan att detta sker, per automatik. Det verkar som om smygna-zisterna sitter i sina buskar och bara väntar på att det ska stå något om romer någonstans så att de kan få utlopp för sina snedvridna och xenofobiska idéer. Det måste vara jobbigt att hela tiden arbeta med sitt eget hat, att hela tiden aldrig tillåta sig att le åt sin egen idioti, att aldrig kunna ta sig själv med lite passande avstånd. Stackarna!

Nåväl förutom de patetiska så har vi de som säger att jag är inte rasist, men romska grannar vill jag inte ha. Det finns myndigheter som inte lever upp till de direktiv de är ålagda. Ta bara detta med Katitzi, det romska HVB-hemmet i Vingåker. Ett hem som startades av några romska tjejer som länge såg ett behov av ett hem specifikt för romska tjejer som farit illa. Alla var med på tåget och hurade när hemmet sjösattes för sex månader sedan under pompa och ståt. Till och med Integrationsministern Erik Ullenhag var på plats bland de kommunala dignitärerna. Allt såg ljusst ut. Det gör det inte

É Romani Glinda

Egnahemsvägen 58
141 37 Huddinge

Telefon:

+46 (0)8-779 40 31
+46 (0)70-712 39 91

E-mail: info@romaniglinda.se

Webadress: www.romaniglinda.se

Postgiro: 19 54 82-5

Ansvarig utgivare

och chefredaktör: Fred Taikon

Redaktion: Maja-Lena Taikon,

Rosario Ali Taikon

Bengt O Björklund

Veronika Portik

Mia Taikon

Tipsa oss

Vi tar gärna emot material till tidningen, samt tips om olika evenemang på samtliga romanédialekter, antingen via vanlig post eller via e-posten: red@romaniglinda.se

idag. I skrivande stund har inte en enda kommun placerat en enda romsk tjej på detta hem. Betyder det att det inte finns något behov av något särskilt boende för romska tjejer? Försvann det behov som bevisligen fanns inför starten av hemmet så fort som det hade startat? Nej, så kan det givetvis inte vara. Ingrid Schiöler, som arbetat med romska frågor sedan 70-talet, undrar om det inte handlar om ren diskriminering.

– När det gäller valet av placering så väljer man bort ett romskt hem för att man har någon form av misstankar mot det. Eller så har man kanske uppfattningen att egentligen så ska ju inte de här flickorna förstärkas i sin etnicitet utan de ska integreras i det svenska samhället. Och då väljer man kanske något svenskt alternativ, sade hon nyligen till SVT.

Vad problemet än är så kvarstår miss tanken om att något är helt fel. Resurser som skapats lämnas åt sitt oblida öde. Tjejerna som tillbringat år i utbildning

Innehåll:

Debatt	sid. 3
Porträtt	sid. 4-5
Romer på Maxim	sid. 6-8
“Zigenarnatten”	sid. 9
Civila samhället	sid. 10
När det bär åt skogen	sid. 12-14
Bakro	sid. 14
Almedalen	sid. 16
Crossroads	sid. 17
Romer i centrum	sid. 18
Romer på Skansen	sid. 20-21
Romer i Ryssland	sid. 22-23
Göteborgskalas	sid. 24-25
ÉRG på Bokmässan	sid. 26
Bilder berättar	sid. 28-29
Receptet	sid. 30-31

Bilden på framsidan med Erland och Monica Kaldaras framför sin romska vagn är tagen under de romska dagarna på Skansen i år av Bengt O Björklund.

Vår bidragsgivare Statens Kulturråd

Tryck: Carlshamns tryckeri

ISSN 1651-3258

med just detta hem som mål, vad tycker de nu? Vad ska de göra? Kommunerna lyser med sin frånvaro. Och vad är det som händer med de romska tjejer som blir placerade idag, men som inte får komma till hemmet i Vingåker. De hamnar givetvis på ett ”vanligt” HVB-hem, där deras etnicitet åter blir till en börda.

Glöm inte att vi finns på Bokmässan i göteborg i år. Kom gärna och hälsa på och prata med oss!

Bulgariska romer utan skyddsnät

Arne Ruth

Sedan 1984 har jag haft ett hus i Mehedeby i norra Uppland, en by med femhundra invånare vid stranden av Dalälven. Min fru Haideh och jag har kvar vår lägenhet på Tomtebogatan nära St. Eriksplan. Men tack vare kommunikationernas utveckling delar vi numera oberoende av årstid vår tid mellan Mehedeby och Stockholm. Och jag har accepterat en plats i byföreningens styrelse.

Denna sommar blev byn en rikskänd plats på kartan. Mehedeby blev centrum för ett ideologiskt korsfält där svenska sedvanor som bärplockning och säregenheter som allmansrätten konfronterades med sydeuropeisk fattigdom, svenska företagares girighet, svensk och europeisk lagstiftning om minoritetsskydd och nazistisk propaganda. Plötsligt öppnades ett ideologiskt bråddjup.

Bärplockarna kommer från EU-landet Bulgarien. Men precis som tidigare år är flertalet romer. Och konflikterna kring bärplockningen har tydliggjort att säkringen av romers rättigheter, skenbart löst i Sverige, inte kan frigöras från sin europeiska dimension. Oberoende av vad som står i svenska lagar och förordningar samspekar fördomar med byråkratisk arrogans när romer från ett annat EU-land passerar Sveriges gränser.

2011 sammanfattade Rosa Taikon svenska romers villkor i en DN-intervju. Jämfört med diskrimineringen i länder som Italien och Frankrike är Sverige "ett himmelrike inom citationstecken". Den avgörande skillnaden ligger i sociala villkor: "Vi bor och vi kan skruva på vatten i köket och vi kan ha vatten inne. Vi har lyse, vi har värme och våra barn får utbildas." Men på ett grundläggande plan gränsar himmelriket till helvetet: "Fördomarna kommer vi aldrig ifrån."

Bortsett från Sverigedemokraterna är våra riksdagsledamöter försiktiga i retoriken. Där skiljer de sig från många av sina kolleger längre söderut. Men svenska vardagsattityder återspeglar fortfarande det systematiska förakt mot romer som präglade Europa sedan medeltiden.

Undertexten i Rosa Taikons omdöme var högst konkret. Det psykologiska klimatet påverkar rättssystemet. Våren 2010 avvisade Stockholmspolisens i flera omgångar mer än femtio rumänska romer. Enligt en kommissarie på Gränspolisens var skälet att de "misstänktes" för "att inte kunna försörja sig på ett ärligt sätt". De hade samma rätt som alla andra EU-medborgare att stanna i tre månader. Göteborgspolisens valde i ett liknande fall att följa EU-rätten. Men i ett annat Göteborgsfall avvisades tre romska kvinnor efter bara två veckor i Sverige.

På ytan har Sverige genomfört grundläggande rättsreformer. Sverige ratificerade år 2000 Europarådets ramkonvention till skydd för nationella minoriteter. Innebörden i lagändringen förstärktes när Delegationen för romska frågor 2010 la fram sitt betänkande "Romers rätt till – en strategi för romer i Sverige". Och den politiska tyngden ökade ytterligare när regeringen i februari år beslutade om en "strategi för romsk inkludering" med 46 miljoner som under tre år ska användas bland annat för att fem "pilotkommuner" ska bedriva ett "utvecklingsarbete".

Diskriminering av en folkgrupp innebär att denna grupp särbehandlas utan rättslig grund. I alla dessa fall som inträffade 2010 har svensk polis särbehandlat romer. Det har skett utan påföljder för de som verkställt rättsövergreppen. Och polisens handlingsmönster demonstrerar en avgörande lucka i den svenska integrationspolitiken: man har valt att bryta mot en kärnpunkt i Europarådets ramkonvention. Den förpliktigar signaturländerna att "vidta lämpliga åtgärder för att beskydda personer som kan utsättas för diskriminerande, fientliga och våldspräglade handlingar, eller för hot av sådant slag, som en följd av deras etniska, kulturella, språkliga eller religiösa bakgrund."

Konventionen reglerar inte bara hur medlemsstater ska behandla sina inhemska minoriteter. En icke-territoriell minoritet

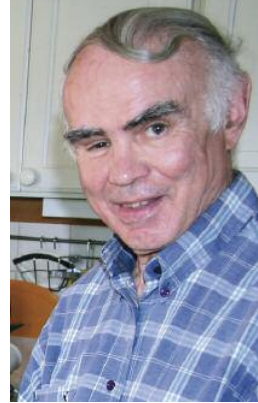
som romer har ett diskrimineringskydd som går utöver EU:s regler om fri rörlighet. När romer rör sig över statsgränser bär de med sig minoritetsskyddet oberoende av var de vistas.

Medierna tonade ner den romska dimensionen hos bärplockargrupperna. Det kan ha berott på att de journalistiska spärrarna mot spridningen av fördomar har blivit tydligare än för tjugo år sedan. Men därmed försvann också principfrågorna om bärplockarnas villkor ur sikte.

Flertalet är romer som lever under dubbelt förtryck – ekonomisk misär och social diskriminering – i hemlandet. I romska traditioner ingår starka ansvarsrelationer i förhållande till familj, släkt och grupp. Familjeaspekten är väl synlig i tältlägrens åldersammansättning. Bärplockarna kan inte betraktas och behandlas som från varandra avskilda individer. Romska bärplockare i Sverige är inte bara EU-medborgare i allmänhet. De tillhör en folkgrupp som under sin vistelse i Sverige har utsatts för "diskriminerande, fientliga och våldspräglade" hot som en följd av sin "etniska, kulturella, språkliga eller religiösa bakgrund." Kommuner har lämnat dem i sticket. Och – än värre – den svenska staten har valt den totala tystnadens politik.

Bärplockarna arbetar utan avtal. Plockarna får 10-12 kronor/kilo som ersättning. Slutpriset är cirka 100 kronor. Och den ekonomiska exploateringen samspekar med misär i mat och boende. Vid tre tillfällen har jag konfronterat kommunrepresentanter med frågan om hälsorisker för undernärda barn och äldre i tältläger som saknar dricksvatten och dusch.

Kommuner har lämnat dem i sticket. Och – än värre – den svenska staten har valt den totala tystnadens politik. Det som skedde (och alltjämt sker) i bärskogarna runt Mehedeby vittnar om hur EU:s regelsystem kan utnyttjas av ekonomiska intressen i samspel med politisk opportunist. Följden är ett maskerat slaveri.

*En mycket nöjd
Harry Kwiek på
sitt nya kontor.*

Den romske juristen

Harry Kwiek valde juristbanan för att han alltid varit intresserad av samhällsfrågor och av de lagar och regler som styr vårt samhälle. Idag är han den ende romske juristen i Sverige och arbetar sedan i våras på Salmi & Partners, en allmänpraktiserande advokatbyrå med bred kulturell kompetens.

Text och foto: Bengt O Björklund

Högutbildade romer är fortfarande en bristvara i Sverige. Till skillnad mot flera östeuropeiska länder där medelklassromerna har en längre skoltradition, har de svenska romerna hamnat långt bak på efterkälken då de inte fick gå i skolan förrän på 60-talet.

Harry kom med sin familj från Polen 1978 när han var ett år. Hans far är musiker. Harry är född i Warsawa. Som barn minns han sin pappas skivor från 70-talet.

– Jag växte upp med pappas musik. Det var väl därför han och jag startade Romska musiksällskapet.

Som många andra var Harry skoltrött under gymnasietiden och hade därför inte alla de ämnen som krävs för att komma in på juristlinjen.

– Jag saknade enstaka ämnen som

krävs för att komma in så jag fick komplettera med att läsa in dem på komvux.

Hösten 2003 sökte Harry in på både Uppsala och Stockholms universitet och i januari 2004 fick han besked om att han kommit in på Stockholms universitet.

– Det var mycket tungt i början. Det finns så många rättsområden som styr ett samhälle som jag tidigare inte varit i kontakt med. Sedan var det ju det här med kursen Civilrätt 2, en kurs som allmänt kallas för väggen. Den är på 22,5 poäng. Klarar man inte av den kursen är man inte lämplig som jurist.

Men Harry klarade den kursen med bravur. Totalt varade utbildningen i fem år.

Att bli jurist är väl inte det första yrket man tänker på när man tänker på romer och romska yrkesdrömmar.

– I dagens moderna samhälle måste vi

romer ändå hålla kvar vid våra traditioner och värderingar, samtidigt kan man inte bortse från att samhället utvecklas hela tiden och att man måste skaffa sig den utbildning och det yrke som krävs för att passa in. Mina släktingar i Polen tyckte jag var konstig som ville bli advokat, men mina föräldrar och släktingar i Sverige har stöttat mig fullt ut.

Men Harry har fått kämpa för att komma dit där han är idag. Det har det varit värt tycker han.

– Med erfarenhet och kunskap kan man komma långt.

Harry har en dröm om att en dag kunna öppna en egen advokatbyrå, men vägen dit är också lång.

– För att bli accepterad av advokatsamfundet krävs det en hel del erfarenhet, säger Harry.

Ett tag funderade han på att arbeta i England där rättsystemet är mycket annorlunda från det i Sverige.

– Arbetsmarknaden där var betydligt tuffare än vad jag visste om.

Advokatbyråerna prioriterar dessutom engelska sökande först.

Salmi & Partners arbetar också med diskrimineringsfrågor och Harry har rest runt till bland annat det romska informationscentret i Malmö och till romer i Uppsala för att informera om sitt arbete och att romer kan vända sig till dem om de behöver juridisk hjälp. Vid en rättsprocess har ju alla rätt till ett juridiskt ombud.

Innan han fick jobbet på advokatbyrån arbetade Harry på Migrationsverkets lokaler i Flen i fem månader som förvarshandläggare.

– Den tjänsten fick jag för att jag är rom. Men jag sade tidigt ifrån att jag inte ville handlägga ärenden som kunde sluta med att romer utvisades. Det jag gjorde var att informera dem om bland annat Dublinförordningen.

Därifrån sökte han sig till Migrationsverkets lokaler i Stockholm där han arbetade fram tills han fick jobbet på advokatbyrån.

– Den här byrån vill ha en bred kulturell kompetens och jag fick tjänsten just för att jag är rom. Jag talar ju flera olika romska varieteter, samt polska och engelska. Det känns så underbart att just det faktum att jag är rom var en tillgång för denna byrå.

Idag är det allt fler romer i Sverige som studerar på allt högre nivåer. Harry påpekar att det krävs ett mycket stort tålamod att genomföra en högskoleutbildning. Själv tog han inga studielån, utan tog ströjobb under hela studietiden. Även om det idag finns många engagerade romer som arbetar på olika sätt för att förbättra romers situation i Sverige, arbetar de flesta på myndighetssidan. Harry är en av få på den privata sidan.

– Min ursprungliga tanke att företräda romer i olika rättstvister vill jag fortfarande arbeta för.

Men Harry har som sagt ett intresse till, förutom samhällets alla lagar. Trots att han själv inte spelar något instrument eller sjunger håller han i Den romska musikfestivalen som gått av stapeln två gånger. Nu senast på Maximteatern i Stockholm.

– Jag och min far startade ju Romska musiksällskapet 2008 och redan 2009 arrangerade vi den första festivalen på Fryshuset i Stockholm. Tanken är att vi ska fortsätta driva festivalen, men kanske kommer det att ske på ett annat sätt framöver.

Vad vill du säga till dagens romska ungdomar?

– En utbildning är en mycket bra grund att stå på senare i livet. Vi lever i ett modernt samhälle som kräver att vi romer utbildar oss. Det gäller att kämpa för att nå dit man vill. Att vara rom betyder inte att man är en sämre människa. Jag vill synliggöra den romska kulturen för majoritetssamhället och för att romerna själva ska behålla sin kultur.

Harry med några av sina kvinnliga kollegor.

Den polskromska gruppen Terno som spelade på Fryshuset 2009.

Harry Kwiek och Erol Camuz, kontorschef.

Basily Boys från Holland..

Många romer på Maximteatern

För tredje gången arrangerades Romska Festivalen, en sprakande musikfest med romska musiker. Bakom arrangemanget står Romska musiksällskapet och i år gick evenemanget av stapeln på Maximteatern i Stockholm.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Domino Kai

Aldrig har undertecknat sett så många romer på en och samma plats. Det var en ljum kväll i början av juli och stämningen i den nästan fullsatta teatern var på topp.

Men ÉRG var redan på plats under eftermiddagens soundcheck och pratade med några av de musiker som skulle uppträda under kvällen.

De första vi träffade var rapparna och hiphopparna Wicia Wiszniewski från Roma Industry som nu samarbetar med de romska rap- och hiphopungdomarna Vasyl Boguslawski, Rocky Mutto och Babač Sandorsen från Gipsy's With Attitude, alla från Göteborg.

– Vi är ingen rapgrupp i traditionell bemärkelse. Vi spelar all sorts musik, rap, hiphop och vi gör om våra traditionella romska sånger till egna moderna versioner. Jag och Vasyl har hållit på i evigheter. Vi gjorde vår första låt när vi

var nio år, men vi började på allvar för tre år sedan när vi fick tag på en musikstudio, berättar Babač.

Wičia, som är född en generation innan ungdomarna berättar att de alla är släkt. Han berättar också lite kort om sin historia.

– Jag växte upp i Köpenhamn, men när jag var tio år flyttade min familj till New York. Det var samtidigt som hiphopkulturen bröt ut på allvar och jag blev djupt påverkad av detta som tonåring. Fem år senare hamnade vi i Sverige. Då var jag redan en hiphop- och rapartist. Något senare fick jag ett skivkontrakt av ett bolag i London och samtidigt började jag skriva mina egna låtar, både till mig själv och till andra artister.

Nu är Wičia på gång med ett helt nytt projekt som han kallar Roma Industry.

– Jag vill sätta ihop en grupp med tanken att vi ska synliggöra romerna i sam-

hället. Man skulle kunna säga att det är ett musikaliskt integrationsprojekt. Vi hoppas kunna ge kraft åt alla romer att stå för sin romska identitet och göra det som de verkligen vill göra.

En annan grupp som ska uppträda ikväll är Basily Boys från Holland. Zonzo Basily som är förste gitarrist i bandet berättar att familjen tillhör Sintigruppen.

– Jag har varit med i gruppen i fem år nu. Hela gruppen består av familjen Basily. Själv kan jag inte läsa noter, men spelar på gehör.

Hans far Tucsi Basily spelar fiol.

– Jag är gästmusiker ikväll.

Familjen som egentligen består av två band, Basily Boys och Basily Gipsy Band, turnerar flitigt runt om i Europa. Ibland uppträder bägge banden samtidigt.

– Då kallar vi oss för Basily Family, berättar Tucsi.

Kvällens sista band är den polsk-romska gruppen Krystiano & Romen med rötter i ryskromska kulturen.

– Vi har spelat i 32 år, berättar Kowalski Zbigniew som är ledare för bandet och spelar dragspel. Det här är

andra generationen som du ser. Vi spelar gamla traditionella romska sånger, men med den nya generationen förändras musiken hela tiden.

Föreställningen kan börja

Kvällens konferencier Hans Caldaras påminner om kvällens tema.

– Ikväll kommer programmet att vara knutet till att romerna har varit i Sverige i 500 år.

Initiativtagare till festivalen är juristen Harry Kwiek. Han startade Romska musik-sällskapet 2008 tillsammans med sin far Masio Kwiek. 2009 anordnade man den första festivalen på Fryshuset i Stockholm.

– Grundidén är att anordna en romsk festival som den som vi arrangerade i Fryshuset, säger Harry.

Hans Caldaras började uppträda som 18-åring. Han berättar lite om den romska musiken.

– Varje land har sin romska musik, präglad av den musik man har mött under resan. Europeisk folkmusik hade inte låtit som den gör idag utan romerna.

Sedan var det dags för den holländska gruppen Basily Boys att dra igång kvällens föreställning. Ikväll består gruppen av fyra unga killar på gitarr och bas, samt den lite äldre pappan till en av dem på fiol.

De inleder med svängig version av In the Summertime i Djangotappning. Zonzos lätta touch med sina snabbt dansande fingrar sprider ett oväntat välljud som leder till rysningar. Inte en not sitter fel i det otroligt snabba solospelet. Detta måste vara en av de bästa djangogitarrister som undertecknad har hört. Vilken energi! Flera djangoklassiker avverkas i snabb takt. När hans far Tucsi dyker upp scenen förändras stilen något. Det blir lite softare, lite äldre. Bandet avslutar med en ödesmättad typisk romsk låt som sedan övergår till en djangostandard. Man blir verkligen imponerad av denne virtuos på gitarr som spelar helt på gehör. Han spelar på ett nästan omöjligt sätt.

Nästa grupp är Gipsy's with Attitude & Victor, Wiča, Jam. Wiča inleder med en soft rytmisk låt. R&B och romsk musik i

ett och samma paket. De tre killarna sjunger till egenproducerad playback. Wiča studsar fram över scengolvet som om han också tillhörde den yngre generationen. Jag kan inte låta bli att tänka på att han påminner så otroligt om David Lettermans kapellmästare Paul Shaffer.

Bandet har ett skönt gung, musikstilar-na går in i varandra och publiken är med på noterna.

Nu var det dags för dragspelsvirtuosen Lelo Nika och hans vapenbroder på cimbalom, George Mihalache att inta scenen. Lelo kommer ursprungligen från Serbien, växte upp i Danmark, men bor idag i Malmö. De inleder med en mycket stämningsfull musik, men även om musiken är långsam flyger Lelos fingrar över dragspelets tangenter. Han talar med sitt instrument, han smeker det, ibland ömt, ibland kraftfullt när han ger tonerna mer luft. Hackbrädan följer hela tiden med, både rytmiskt och melodiskt. Lelo verkar

bli ett med sitt dragspel. Han har en otrolig förmåga att skifta i tonläge. Registret verkar outtömligt. I paletten finns hela tiden nya nyanser som blandas till under resans gång. Den flyhänte cimbalomspe-laren George Mihalache imponerar ju mer man lyssnar. På ett till synes lätt-samt sätt hetsar han upp melodierna i ett allt snabbare tempo. Det märks att dessa två har spelat ihop länge. De är mycket sam-spelta. Smärtande musik sväller och växer till något nästan vildsint. Känslö-lägena växlar från ren klagan till ursinnig glädje, från längtan till fullbordan, från folkvisa till komplexitet.

I pausen berättar George Mihalache om sitt instrument.

– Det är ett mycket sensuellt instru-ment. Kvinnorna älskar det, säger han med ett stort leende.

Han och Lelo har spelat i 20 år tillsam-mans. Nyligen var de i Serbien och spe-lade in en ny CD.

Wicia Wiszniewski från Roma Industry med de romska rap- och hiphopungdomarna Vasył Boguslawski och Rocky Mutto från Gipsy's With Attitude, alla från Göteborg.

Krystiano & Romen med rötter i ryskromska kulturen.

Dragspelaren Lelo Nika och på cimbalom, George Mihalache.

– Vi ska spela på Yehudifestivalen i Gstaad i år och jag har komponerat ett musikstycke till hans elever som ska spelas där för första gången, berättar Lelo.

Näste man att inta scenen är Ricardo Kwiek från Tyskland. Det är verkligen snabba kast denna kväll. Ricardo påminner om en romsk Perry Como. Han sjunger kraftfullt och med mycket känsla till play-back. Jag förstår inte texterna, men vet att det är kristna lovsånger. Publiken är med

på noterna och det hela blir allt mer som gospel med en sångare som likt en romsk pastor eldar upp den stående publiken som börjar ropa halleluja. Det påminner om känslan i en afroamerikansk kyrka i Södern. Det är bara den färgade kören som saknas.

I och med kvällens sista uppträdande intar också kvällens första kvinnor scenen. Det är dags för den polskromska

gruppen Krystiano & Romen. De inleder med fart och romsk energi och bandet karismatiske sångare Krystiano driver musiken framåt. Han har en kraftfull röst och ett smittande leende. Efter några minuter är publiken med och klappar händerna i takt. De romska kvinnorna i bandet dansar med sina romska kjolar och det är en glad och uppsluppen musik, sprittande och dansvänlig. Det finns en lång tradition av dessa ryskromska eller polskromska

band som oftast består av en romsk familj, precis som detta band gör. Det är ofta stora orkestrar med många musiker och dansare. Ofta lever dessa band vidare i generation efter generation. När bandledaren, den gamle dragspelaren Kowalski Zbigniew börjar dans tjuter publiken av förtjusning. Även detta band består av två generationer. Och farten håller i sig. Teatern blir allt varmare och fattigare på syre. Vilken kväll!

Rickardo Kwiek med sin blänkande scenkostym.

Enheten för minoritetsfrågor på Länsstyrelsen i Stockholms län

Sedan den 1 januari 2010 har Länsstyrelsen i Stockholm och Sametinget ett gemensamt nationellt uppdrag att:

- **samordna** de minoritetspolitiska målen och följa upp så att minoritetspolitiken genomförs,
- **synliggöra** de nationella minoriteterna och sprida kunskap om deras rättigheter,
- **fördela** statsbidrag till kommuner och landsting inom förvaltningsområdena för finska, samiska och meänkieli,
- **fördela** statsbidrag till nationella minoriteters riksorganisationer.

Länsstyrelsen har också ett tidsbegränsat uppdrag att:

- **ge stöd** till kommuner som påbörjat ett utvecklingsarbete med den romska minoriteten,
- **förmedla kontakter** mellan den romska minoriteten och ansvariga myndigheter.

För mer information

www.lansstyrelsen.se/stockholm/minoriteter
eller www.minoritet.se

Kontakt

minoriteter.stockholm@lansstyrelsen.se

LÄNSSTYRELSEN
I STOCKHOLMS LÄN

Sámediggi
Sámedigge
Saemiedigkie
Sametinget

Minnestund för "Zigenarnattens" offer

Den 2 augusti var åter dags att samlas på Raoul Wallenbergs torg i Stockholm för att minnas den så kallade "Zigenarnatten". Det är tredje gången som Domino Kai håller i detta evenemang.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

– 3 000 romer offrades i gaskamrarna.

Jag är glad över att vi kan ha denna minnesstund. Det som hände då ska aldrig få hända igen, inledde Domino Kai.

En av de två inbjudna gästtalarna var Mona Sahlin.

– Jag är glad och hedrad över att få vara här. Det var inte så länge sedan det hände. Att minnas sin historia är att förändra sin framtid. Därför står vi här idag. Men vi ska inte bara minnas, vi måste också våga se och vara modiga. Idag är det många intoleranta krafter som är på marsch. Kampen för mänskliga rättigheter tar aldrig slut. Solidaritet är inte antingen eller. Romer, judar, homosexuella och kvinnor är de mest utsatta grupperna. Kampen mot intolerans är en daglig kamp. Europa är idag fyllt av ringade varningsklockor. Vad gör EU-kommissionen? Varför är det oftast just romer det handlar om. Ett sätt att minnas "Zigenarnatten" är att fortsätta kämpa mot ondskan.

Näste talare var Lena Posner-Körösi, ordförande för Judiska centralrådet.

– Auschwitz vet alla vad det är. Vi judar, som ni romer, delade samma öde. Vi fick sätta livet till för en ideologi. Vi hör ofta politiker uttrycka sitt ogillande över hatet, men det räcker inte med ord på papper. Det krävs handling också. Romerna i Europa lever fortfarande i misär. De hotas och mördas fortfarande. Om två dagar skulle Raoul Wallenberg ha fyllt 100 år. Han är en förebild för oss som sätter värde på mänskliga rättigheter. Jag vädjar till Sveriges regering att inte låta Förintelsen bli urvattnad. Alla människor är lika värda.

Sedan var det dags att tända det cere-

moniella ljuset och den tysta minuten.

Domino Kai avslutade.

– Alla människors lika värde är centralt inom många områden. Trots de juridiska verktyg som finns idag, diskrimineras fortfarande romerna.

Antiziganismen är allt mer levande idag. Bristen på kunskap om romer och osynliggörandet av dem bidrar till diskrimineringen. 80 procent av romerna i Sverige är idag arbetslösa. De lever betydligt kortare. Historien upprepar sig. Antiziganismen växer och man ger sig på den svagare. Jag och mitt folk har inget land. Det är vårt språk och våra

seder som ger oss en gemensam kultur.

Att inte vara välkommen gör att romer inte ser några gränser. Det är svårt att förstå att någon kan mördar en annan människa bara för de är en rom. Är det så vi vill ha det? Det är dags att agera nu. Vi ska kunna känna att vi tillhör en nation med samma rättigheter som alla andra.

Lena Posner-Körösi, Mona Sahlin och Domino Kai under den tysta minuten.

Per Nilsson

Erik Gandini

Nyamko Sabuni

Civila samhället möttes i Fryshuset

För tionde gången arrangerades Forum för det civila samhället, en konferens som hålls en gång vart annat år. Konferensen den här gången handlade om det civila samhällets villkor, möjligheter och utveckling som en central del av demokratin.

Text: Bengt O Björklund **Foto:** Mia Taikon

Forumet vänder sig till företrädare för det civila samhällets organisationer på nationell, regional och lokal nivå samt till politiker och tjänstemän från den offentliga sektorn. I år hölls konferensen i mitten av juni på Fryshuset i Stockholm.

Årets tema var: Hur formas samhällsagendan? Årets arrangör var Ungdomsstyrelsen, en myndighet som ansvarar för många av de bidrag som de nationella minoriteterna kan söka.

Syftet med konferensen är att vara en mötesplats för att diskutera civila samhällets förutsättningar och villkor. Ungdomsstyrelsens generaldirektör Per Nilsson inledde.

– Vi har alla samlats här för att vi vill bidra. Det kan ske genom en organisation eller genom en hjälpande hand. Frivilligt

arbete bidrar till att stärka det civila samhället, bidrar till gemenskap och en social ekonomi, sade han.

Dokumentärfilmaren Erik Gandini, med ursprung i Italien, talade om att påverka agendan i samhället. Han växte upp under den tid då Berlusconi tog makten över de kommersiella tevekanalerna i Italien.

– Jag har vuxit upp i världens sämsta tevekultur och jag kände mig alltid liten inför dessa teveprogram med porriga tjejer och människor som bara vill visa upp sig.

I inget annat land i världen har premiärministern ägt tre tevekanaler.

Erik Gandini visar delar av en dokumentär han gjort med intervjuer av bland annat den fascistiska agent som försåg dessa program med nya vackra män-

niskor. En agent som senare hamnade i fängelse.

– Det handlar om brist på ideologi, en inställning som sätter individen i centrum.

Han visar även prov ur andra dokumentärer om Sarajevo, under brinnande krig, och Guantanamo.

– Unga människor kan lätt få för sig att de lär sig något när de ser på TV. Det gör de inte.

Efter lunch talade Nyamko Sabuni, ansvarig minister för frågor om det civila samhället. Hon sade bland annat att det är dags att skifta fokus från projektbidrag till verksamhetsbidrag.

Den följande dagen var det utfrågning av politiker från riksdagen och de var rörande eniga om det mesta. Kanske skorrade det lite i den enstämmiga kören när valfriheten kom på tal. Gunilla C Carlsson (s) tyckte att det kunde bli väl mycket att välja på, medan de borgerliga företrädarna inte kunde få nog av olika alternativ.

Dagen fortsatte sedan med olika Workshops.

UTBILDARE / PEDAGOGER TILL PROJEKTET ROM SAN - ÄR DU ROM?

ROM SAN - ÄR DU ROM? är ett projekt som drivs av Göteborgs stadsmuseum i samarbete med romer i Västsverige med stöd av Europeiska socialfonden. Tillsammans vill vi öka kunskapen om romernas historia och samtid och ifrågasätta de fördomar som finns. Det gör vi genom en utställning, en bok, seminarier och ett utbildningsprogram där västsvenska romer berättar sin historia och delar med sig av sina erfarenheter. En viktig del i projektet är att utbilda personer inom olika yrkesgrupper, t.ex. lärare, poliser och butikspersonal. Utbildningarna kommer främst att ske på Göteborgs stadsmuseum. För mer information om projektet se www.stadsmuseum.goteborg.se

Vi söker nu flera pedagoger/guidar som ska arbeta med utbildning och visningar.

ARBETSUPPGIFTER:

- Planera, hålla i och följa upp utbildningar av anställda inom privat och offentlig sektor.
- Visa utställningen för allmänna besökare och skolklasser.
- Hålla föreläsningar på arbetsplatser och skolor.
- Delta i seminarier och programaktiviteter inom projektet.
- Arbeta nära Stadsmuseets pedagoger och övriga medarbetare i projektet.

KVALIFIKATIONER:

- Kunskap om och stor erfarenhet av att ha arbetat med romska frågor.
- Vana att tala inför folk och hålla i utbildningar och/eller visningar.
- Förmåga att möta människor och kunna diskutera svåra frågor.
- Förmåga att engagera och få människor att ifrågasätta sina föreställningar.
- God förmåga att samarbeta.
- Tala obehindrad svenska.
- Gärna tala Romani Chib.

ANSTÄLLNINGSFORM: Tidsbegränsad anställning från 2013-01-14 till 2013-12-14.

OMFATTNING: Vi söker flera personer för heltid eller deltid. Ange önskad omfattning i ansökan.

ANSÖKAN: Ansökan ska innehålla personligt brev och CV och vara märkt med Dnr 0898/12. Sänd ansökan till:

Rom san - är du rom?
Göteborgs Stadsmuseum
Norra Hamngatan 12
411 14 Göteborg

Din ansökan ska vara oss tillhanda senast den 28 september 2012.

KONTAKTPERSONER:

Håkan Strömberg, Pedagog
hakan.stromberg@kultur.goteborg.se
031-368 36 23

Maria Forneheim, Projektledare
maria.forneheim@kultur.goteborg.se
031-368 36 56

Sofia Hultqvist, Extern samordnare
sofia@factwise.se
0736-96 68 13

FACKLIG FÖRETRÄDARE:

Christian Thorén, SACO
christian.thoren@kultur.goteborg.se
031-368 36 58

**GÖTEBORGS
STADSMUSEUM**

Göteborgs Stad
Kultur

EUROPEISKA UNIONEN
Europeiska socialfonden

Romsk kinna i bärskogen.

När det bär åt skogen

I slutet av juli hamnade allt fler bulgariska bärplockare i de svenska medierna. Hitlurade av cyniska människor som tänkt sig tjäna en hacka på dem, hade de kommit alldeles för tidigt och kanske alldeles för många. ÉRG åkte upp i landet för att ta tempen på situationen.

Text och foto: Bengt O Björklund

Först hamnade vi på kommunhuset i Söderhamn där det ett stormöte hölls för att se vad man kunde göra åt situation som nu blivit än mer dramatisk. En humanitär katastrof hotade de tusentals bulgarer, de flesta romer eller turkbulgarer, som campade under misäraktiga förhållanden i den svenska skogen mellan Söderhamn och Uppsala.

På vägen till Söderhamn hade vi plockat upp Arne Ruth som tidigare varit kulturchef på Expressen och Dagens Nyheter. Han är numera Mehedebybo. Under resan upp till Söderhamn berättade han mycket om situationen i Mehedeby där det fanns fler bulgariska bärplockare i skogen än det fanns invånare i hela samhället. Men tvärtemot vad som tidigare skrivits i media rådde det ingen Sjöboatmosfär i kommunen, men

det fanns en oro för alla dessa människor som bodde i skogen utan mat och vatten. Senare fick de vatten av kommunen.

Under mötet i Söderhamn talade den bulgariska ambassadören Svetlan Christov Stoev som tillträdde i slutet av april i år.

– Vi vill veta hur många av dessa bärplockare som vill komma tillbaka hem. Det finns inga direktbussar eller direktflyg och vi kan inte skicka dem alla till Stockholm. På ambassaden arbetar vi med att göra allt pappersarbete som krävs. Vi har ett ansvar här och det är också viktigt att vi ser över regelverket för framtiden så att detta inte händer igen.

Någon i församlingen påpekade att detta var en humanitär katastrof och att om det handlade om människohandel var

det ett brott mot de mänskliga rättigheterna.

En av de närvarande poliserna, Sven Engberg, tog ordet.

– Det finns många problem med denna situation. Många av dessa bärplockare är här av egen fri vilja och de har varit här tidigare också. Men en del har lurats hit och är utnyttjade. Vi måste se på detta på flera sätt. Många är i behov av hjälp. I Uppsala går det bra, alla uppför sig bra. Men som sagt, det finns de som utnyttjats. Vi har en misstänkt människosmugglare i förvar just nu. Vi måste också tala med orsbefolkningen och se till att de får information och känner sig trygga. Vi patrullerar oftare i dessa områden nu. Särskilt om natten efter en incident med svenska ungdomar som attackerat ett läger.

Ambassadören menade att det råder brist på information.

– Folk måste bli medvetna om dessa människors situation. Det viktiga är också att det finns människor som inte håller vad de lovat. I dagsläget vet vi inte hur många bulgarer det finns i de svens-

ka skogarna, vi känner bara till de som kontaktat ambassaden och de som polisen informerat om. Men det finns säkert tusentals.

Arne Ruth tog till orda.

– Två gånger har vi hjälpt romer som rymt från något av lägren i Mehedeby. Det verkar helt klart att det både finns bärplockare som kommit hit självmant och att det finns de som lurats hit av entreprenörer som lovat guld och gröna skogar. Dessa människor står nu i skuld till dem som tagit hit dem. Detta är både en nationell och en bulgarisk fråga. Den påverkar både EU-medborgarna och de lokala människornas allmansrätt. Vi är mycket kritiska till hur vår kommun har behandlat denna fråga, men vi har inte tillåtit vara med i deras diskussioner.

Fred Taikon ville också säga något.

– Detta är inte ett svenskt problem, det är ett EU problem. Fri rörlighet innebär också ett ansvar. Om det handlar om traficking måste vi ta tag i det. Det måste ske i Bulgarien. Samtidigt är det viktigt att vi hjälper dessa människor som bor i skogen i sanitär misär.

Kommunordförande i Söderhamn Sven-Erik Lindestam, tog till orda.

– Det viktiga nu är att alla inblandade samverkar med varandra. Om vi kommuner samfällt kommer med samma förslag som ambassaden måste regering lyssna på oss och komma till hjälp.

Den bulgariske ambassadören vände sig till en av bäruppköparna som var på plats och undrade hur kedjan såg ut.

– Vem är det som får pengarna? Vi har hört att i många fall är det inte bärplockarna som får betalt.

Bäruppköparen som påpekade att det ännu inte fanns några mogna bär menade att de inte vet vem som har plockat eller inte.

– Vi vet bara vem det är som säljer bären.

På nerresan stannade vi i Mehedeby för att släppa av Arne Ruth och samtidigt passade vi på att ta oss till ett av de läger som ligger i områdets skogar.

Bärplockarnas läger i Mehedeby.

Några har små ynkliga tält, andra har spämt upp en presenning över några käppar. Det ryker ur ett fåtal eldstäder. På ett ställe blir en romsk man klippt av en annan romsk man. Alla klagar på att det inte finns några bär. Alla är de hungriga. De har varken rinnande vatten eller avlopp.

Dagen efter var ÉRG på plats i Humlegården där cirka 150 bulgarer låg i solen på gräsmattorna utanför den bulgariska ambassaden. Senare under kvällen fick de flesta åka buss tillbaka till Bulgarien.

Skogsfrisören ansar.

Stockholm stad har varit i kontakt med ett flertal kommuner där fattiga bärplockare strandat, för att förhindra att dessa ska ta sig till den Bulgariska ambassaden på Östermalm i Stockholm där bussar väntar för transport hem till Bulgarien.

– Vi hoppas att det kan ske från respektive kommun så att vi slipper mellanlandningen i Stockholm som inte är så lycklig för någon part, sade Per Blomstrand som är tillförordnad stadsdirektör till Svenska Dagbladet.

För de bärplockare som inte kom med bussarna, eller som av andra skäl valt att

Ambassadören berättar om bussarna.

Stockholms stad bjuder på mat i Humlegården.

Äntligen på väg hem!

stanna kvar, användes Gärdeshallen som provisorisk inkvartering.

Dagen därpå återvände ÉRG till skogarna runt Mehedeby med filter och mat som skänkts av Stadsmissionen, bageri

Alimenta och systrarna Andersons bageri samt B&S Foods. Det var kläder och matkonserver, ris, pasta och torra bönor av olika slag. Även dagen därpå åkte ÉRG upp med förnödenheter.

I skrivande stund har sex fullastade turistbussar med bulgariska bärplockare åkt mot Bulgarien. Men nu har bären äntligen mognat och många av bärplockarna är ännu kvar i skogarna.

Bakro

En originalserie av Ulf Lundkvist och Bengt O Björklund.

Ny rapport från DO

Romers rättigheter

Diskriminering, vägar till upprättelse och hur juridiken kan bidra till en förändring av romers livsvillkor

Rapporten finns för nedladdning på DO:s webbplats. Där kan du även beställa ditt exemplar av rapporten.

www.do.se

Mikael Ribbenvik, Anki Carlsson, Madeleine Seidlitz och David Qviström.

Romer får ingen asyl

Under Almedalsveckan var Ingrid Schiöler där. Hon bevakade bland annat ett seminarium om romer som asylsökande, om den problematik som råder när Migrationsverket inte ser dem som de offer de är i sina hemländer för diskriminering och hatbrott.

Text och foto: Ingrid Schiöler

Under Almedalsveckan i Visby hölls ett seminarium under titeln Romer från Balkan - andra klassens asylsökande. Frågan var om romer diskrimineras i asylprocessen, något som påtalats av olika frivilligorganisationer sedan länge. Seminariet som organiserats av Amnesty, Röda Korset, Svenska kyrkan och Caritas hölls i Visby domkyrka med journalisten David Qviström som moderator. Medverkande var juristerna Madeleine Seidlitz från Amnesty, Anki Carlsson från Röda Korset samt migrationsverkets rättsexpert Mikael Ribbenvik.

David Qviström inledde med en sammanfattning av de erfarenheter han fått genom samtal med romer som utvisats till bland annat Bujanovac och Vranje i Serbien. Enligt serbisk lag är diskriminering av romer förbjuden, men verkligheten är en annan. Romer berättar om hur de utsätts för förföljelse och angrepp, kvinnor och barn har blivit utsatta för övergrepp och när man försöker anmäla

dessa övergrepp hos lokala polismyndigheten tas de inte på allvar.

Anki Carlsson redogjorde för ett återvändandeprojekt som drivits av Röda Korset och en uppföljning av vad som hänt med asylsökande som återvänt. Helt klart framgår hur romer genomgående utsätts för strukturell diskriminering. Det är svårt att återvända och mycket ofta får man inte tillträde till sina rättigheter. Utvisade barn som är födda utomlands får speciella svårigheter då de inte blir legaliserade i Kosovo eller Serbien. Skolbarn som gått i skolan i Sverige under asyltiden har mycket sällan kommit tillbaka till skolgång efter utvisningen. Det finns särskilt utsatta grupper som sällan kan få något skydd, bland annat kvinnor som utsatts för våld i nära relationer. Andra som kan ha speciella svårigheter är personer som samarbetat med serber före flykten. Något som står helt klart är att det är mycket svårt för romer att sätta ord på sitt flyktingskap. Den

utsatta situation som man många gånger upplever som något normalt är svår att beskriva. Barn har särskilt svårt att berätta om trakasserier och angrepp.

Madeleine Seidlitz berättade om Amnestys rapport: "Romer i asylprocessen" som publicerades förra året. Amnesty uttrycker i rapporten kritik för att antalet ogrundade asylansökningar från Serbien och Kosovo stigit kraftigt efter december 2009. I dessa fall (uppenbart ogrundade asylansökningar) får den asylsökande inte tillgång till något juridiskt ombud. Det finns i dessa fall en presumption från migrationsmyndigheterna att dessa personer inte är i behov av skydd. Man kan alltså skicka tillbaka dem utan att de har fått en rättssäker asylprocess. Detta är Amnesty starkt kritiskt mot, för man kan inte självklart anse att en person tillhörig en grupp som ständigt utsatts för strukturell diskriminering inte skulle ha något skyddsbehov. Paragrafen (8:6) används felaktigt och borde bara användas när det är glasklart att det är en uppenbart ogrundad asylansökan!

Mikael Ribbenvik håller med om att romer från Serbien och Kosovo är utsatta för strukturell diskriminering och har svåra levnadsomständigheter, men framhåller att detta inte är asylgrundande. Han hänvisade också till domstolarna som bara ändrade 1% av fallen som betraktats som uppenbart ogrundade. Moderatoren kommenterade Mikael Ribbenviks inlägg och påtalade att det många gånger saknas förståelse hos handläggarna på migrationsverket, något som är en förutsättning för en rättssäker asylprocess och Ribbenviks svar var att det finns riktlinjer för vissa grupper som är till hjälp för handläggarna. Dessutom menade Ribbenvik att seminariets titel var provocerande. Romer är inte andra klassens asylsökande.

Helt klart är att frivilligorganisationerna har en annan uppfattning än migrationsverket om romers skyddsbehov och detta behöver utredas vidare. Och alla måste ha rätt till en rättssäker asylprocess!

Osynliga EU-medborgare

Crossroads startade i mars 2011 som ett pilotprojekt som drivs och finansieras av Stockholms Stadsmission i samarbete med Arbetsförmedlingen, Europeiska Socialfonden, Frälsningsarmén och Stockholms stad. Citykyrkan, Läkare i världen, Ny Gemenskap, Röda Korset och S:ta Clara kyrka samarbetar också med projektet. Vi träffade Katarzyna Zebrowska som är samordnare.

Text och foto: Bengt O Björklund

Crossroads är en råd- och stödverksamhet för människor från andra EU-länder som lever i fattigdom eller hemlöshet i Stockholm. Katarzyna Zebrowska är samordnare. Hon kommer ursprungligen från Polen och har examen i media och kommunikation samt i beteendevetenskap. Katarzyna arbetade senast på Justitiedepartementet, bland annat som informatör inom migrations- och EU-frågor. Förutom arbete med kommunikationsfrågor har hon även jobbat som samhällsvägleddare på Medborgarkontoret i Rinkeby. Katarzyna talar polska, ryska, engelska och svenska.

– Under sommaren kommer det cirka 70-90 personer om dagen hit. På vintern cirka 100-150. Ganska många av dem har varit rumänska romer. Det var en av anledningarna till att vi anställde en rom, Tiberiu Lacatus, som EU-vägleddare, antidiskrimineringsansvarig, jämställdhets- och vårdssamordnare.

Crossroads arbetar med att motverka alla former av utsatthet. De erbjuder ombudsverksamhet, olika kurser och svensk samhällsinformation, men också mat, dusch, möjligheter till tvätt, värme och vila.

– Vårdfrågorna är också mycket viktiga, berättar Katarzyna. Alla har rätt till akutvård och till akut tandvård. Den volontärsdrivna organisationen Läkare i världen har till exempel en mottagning för papperslösa. En dag i veckan har vi en sjuksköterska från Röda Korset här. Det finns också ett samarbete med Södersjukhuset när det gäller romska kvinnor.

På Crossroads arbetar både personal och frivilliga som kan ge råd och stöd,

förmedla och hjälpa till i kontakter med myndigheter och organisationer, arbetsgivare, bostadsvårdare och vårdgivare.

– Redan från början när vi tog över Stadsmissionens lokaler på Mariatorget hade vi mycket besökare. Nu har vi ju flyttat in i andra lokaler här på Nordenflychtsvägen i Stadshagen.

Hur får då till exempel romerna veta att det finns denna möjlighet?

– Den rumänska ambassaden informerar om oss och vår verksamhet till de romer som behöver hjälp. Sedan sprider romerna själva informationen emellan sig.

Bland personalen talas det idag cirka 12-13 språk. Med volontärerna blir siffran ännu högre.

– Vi har cirka 200 volontärer. Många av dem är språkvolontärer, andra är jurister, psykologer, frisörer eller kursledare. Vi har haft två olika frisörskolor här med sina elever som har klippt dem som velat. Vi delar också ut kläder. Det är viktigt att man känner sig fräsch och stolt över sig själv, att man känner sitt människovärde.

Det är en brokig samling som besöker Crossroads lokaler i Stadshagen. Det är inte de traditionellt hemlösa man ser. Många ser mycket propra ut.

– Hit kommer alla möjliga människor. En del är högutbildade, andra är hantverkare. Det finns de som har hört talas om Sverige som möjligheternas land och det finns de som är analfabeter. Men alla har kommit hit för att de vill ha ett bättre liv. En del har lämnat sina familjer bakom sig. Det finns inte särskilt många med

missbruksproblematik.

Anledningen bakom Crossroads arbete är att EU-medborgare inte automatsikt är inne i socialförsäkringssystemet när de flyttar till ett annat EU-land.

– Det är därför vi finns som pilotprojekt. Det är tänkt att vi ska utarbeta en arbetsmodell som kan fungera i resten av EU.

Religion har ingen påverkan på det arbete som bedrivs.

– Även om vi alla är anställda av Stadsmissionen innebär det inte att vi eller de som är volontärer är kristna. De som besöker oss är inte alltid det heller. Vi har en stor tillit och respekt för människans egna val.

Crossroads ska också vara opinionsbildande.

– Vi måste visa att dessa människor finns, att det finns brister i systemet.

Var besökarna tillbringar sina nätter vet man inte på Crossroads.

– Vi frågar dem inte var de bor. Vi visste dock att det fanns en massa bulgariska bärplockare som bodde i Humlegården, som inte hade någon möjlighet att ta sig hit. Det var synd.

Projektet löper ut i februari 2013, men kan förlängas i ett år. Sedan måste det finnas en eller flera aktörer som går in och tar över verksamheten.

Terne Cherhaja på scenen i Kungsan.

Dimitri Keiski.

Romerna i centrum

Romer i Centrum började som en spontan idé en varm sommar dag år 2006 när Jono Stankov promenerade i Kungsträdgården. Han hade länge velat nå ut med romsk kultur till allmänheten, inte bara till de kulturintresserade. I år var det femte gången arrangemanget gick av stapeln på Kungsträdgårdens stora scen.

Text och foto: Bengt O Björklund

– Detta evenemang är till för att öppna upp och visa vår kultur. Vi vill nå ut med vår kultur på ett sätt som är lätt att ta till sig, för såväl kulturintresserade som de som aldrig har sett eller träffat romer eller kan vår kulturhistoria. Just dans, sång och musik är väldigt inflyttat i vår historia och kultur, sade Jono inledningsvis.

Dagen inleddes med kristna lovsånger på romanés av Samson. Därefter presenterades Domino Kai och hans arbete. Han intervjuades av Mirelle Gyllenbäck. Han berättade bland annat om sitt arbete på UR med specialprogram för romska barn.

– Dessa program har en stor betydelse, särskilt för de som har dyslexi, sade han.

Sedan var det dags för den romska dansgruppen Unga Stjärnor (Terne Cherhaja) under ledning av Gislav Bilicki att inta scenen. Det är inte samma barn som undertecknad såg uppträda på Romskt kulturcentrum för bra många år sedan nu. Men duktiga är de, vilket tyder

på att Gislav Bilicki är en god pedagog.

– Barnen har svettats mycket under träningen. Dansen ligger i de här barnens blod. Den romska dansen är vår identitet och vår kultur.

Kvällens huvudattraktion var nog Dimitri Keiski, den romska killen som vann Idoltävlingen förra året. Han intervjuades först på scenen av Jono.

– Det var en kompis som rekommenderade mig att tävla i Idol. Sedan var det bara jättekul, berättade Dimitri.

– Alla romer som satt i tevesoffan tyckte det här var jättespännande också, men det som imponerade på mig var att du

inte dolde din romska identitet. Det är något som alla romer borde ta till sig, sade Jono.

Dimitri spelade akustisk gitarr och sjöng tre låtar. En av låtarna sjöng han på romanés. Den sista låten var en fartfylld version av Caravan of Gypsies. Dimitri Keiskis kraftfulla röst flyter ut över den romska publiken som samlat i Kungsträdgården i det sena solljuset.

Kvällen avslutades med den romska gruppen Zespol Romanca från Polen som spelade och dansade traditionellt. De hade lite mer steppdans än vanligt och hade införlivat något som påminde om irländsk folkmusik i sitt program. Det blev lite polskromsk riverdance över det hela.

Zespol Romanca från Polen.

24 oktober

Stadsmuseet

- 12.30** Invigning av temaveckan och den romska utställningen.
Invigningstalare: Sarita Hotti (S), ansvarig politiker för minoritetsfrågor

Stadsbiblioteket

Bokbord – böcker av romer och om romer.

25 oktober

Stadsmuseet

- 12.00-13.00** Lunchföreläsning med Angelina Dimiter-Taikon.
- 18.00-19.00** Samtal/intervjuer med romer från Eskilstuna.
Samtalsledare: Merja Laitinen, Sveriges radio

26 oktober

Teaterns Lilla scen

"Resandeblood" – föreställningen är en färd genom resandefolkets historia.

- 10.00** och **12.30** Föreställningar för skolelever på högstadiet och gymnasiet.
- 15.30** Föreställning för allmänheten.

27 oktober

Stadshuset

- 18.00** Avslutning av temaveckan
med dans, sång och musik.

Fri entré

Erland och Monica Kaldaras i vagnen.

Romer på Skansen

Även Skansen har uppmärksammat romernas 500-åriga närvaro i Sverige. Under några dagar i augusti visades hur den romska kulturen har berikat – och är en del av – det svenska kulturarvet. Det var det Romska kulturcentret från Malmö som var på besök med sin unika romska vagn.

Text: Bengt O Björklund **Foto** Rosario Ali Taikon

En romsk vagn hade ställts upp på Tingsvallen. Det är en autentisk vagn från 1930-talet utlånad av Romska kulturcentret i Malmö. Den är inredd med tidstypiska möbler, textilier och andra prydnader. När man går in i vagnen får man en upplevelse av hur det har varit att leva som rom förr.

Erland Kaldaras från Romska kulturcentret berättar att vagnen nu har varit på turné under hela året.

– Överallt är det mycket folk som vill komma in och titta i vagnen, berättar han.

Just idag på Skansen är det många rysar som söker sig till vagnen.

– De som är lite äldre har många minnen som väcks till liv när de ser vagnen. Många har kvar den romantiska bilden av det romska livet förr och vi berättar för dem att det inte alltid var så bra.

Monika Kaldaras, Erlands mamma, minns med mycket nostalgi hur det var

förr när alla i familjen bodde i vagnar och tält.

– På ett sätt var det ett fritt liv, inga skolor, vi åt när vi var hungriga.

Hur kom då familjen Kaldaras i kontakt med Skansen?

– Det började med en spelning som vi hade på Skansen med vår grupp Gypsy Brothers på nyårsnatten 2010. De ville skapa en ny tradition efter att i årtal haft samma. Så kontakten har fortsatt, berättar Erland.

Den romska vagnen som alla talar om och som gör succé runt om i Sverige i år hittade Erland i före detta Östtyskland.

– Den hade stått på en gård i årtal och bara använts som redskapsskjul. Sista gången någon bodde i vagnen var 1983.

Från början var vagnen nästan bara ett tomt skal. Under sex månader renoverades den.

– Till vår hjälp hade vi foton från tiden då vagnarna användes, både egna foton och foton från Nordiska museets arkiv. Tanken från början var att den skulle vara en del av Romska kulturcentret, men i och med 500-årsjubileet blev intresset för vagnen allt större och allt fler hörde av sig. Därför satte vi ihop ett koncept med både utställningar och föredrag runt visningen av vagnen. Vi visar upp både det gamla och det nya i romsk kultur. Men här på Skansen är det bara det gamla vi lyfter fram. Det är ofta skolklasser som kommer, berättar Erland.

Monika var först inte helt säker på att det var en god idé att köpa en vagn.

– När Erland berättade om vagnen var min första tanke att var ska den stå någonstans, på parkeringen utanför centret? Och när han kom med den tänkte jag att det är väl ingen som är intresserad av gamla romska vagnar. Men under tiden som vagnen renoverades blev jag allt gladare i den. Jag började minnas allt mer från tiden då vi bodde i vagnar, särskilt allt det goda som en gång var vårt liv. Jag började komma med allt fler förslag till hur vagnen skulle se ut och jag började sy upp gardinerna, valde ut spegeln och den gamla klockan.

En del av inventarierna är original, några av skåpen bland annat. Monika berättar att man var olika många i vagnarna när det begav sig.

– Det berodde på hur många barn man hade och om man hade någon besökare. Det fanns alltid plats. Kaffekannan stod på hela dagen och samovarerna som våra föräldrar hade stod också på hela dagarna. Allt detta har försvunnit och all den kontakt som vi hade med varandra.

De som besöker Romska kulturcentret och ser vagnen minns också de gamla tiderna.

– Många av de romer som besöker oss vill flytta in i vagnen. Tillsammans pratar vi om hur det var när vi var barn, säger Monika.

När Monikas barnbarn såg vagnen trodde de inte att hon en gång hade bott så där, utan vatten och avlopp. Då tar

hon fram de gamla bilderna och visar dem hur det var.

– Men det var inte alltid så romantiskt. På vintrarna frös vi och vi har många krämpor som vi fått från den tiden som gikt och reumatism.

Erland har aldrig bott i en romsk vagn, men sedan han var ett år har han följt med sina föräldrar i husvagn runt om i Europa.

– Det var spännande, men det var alltid skönt att komma hem när det var dags att betala räkningarna i slutet av månaden.

Även ett partytält med romska kläder och hantverk var rest på Tingsvallen där man berättade om romer och hade andra aktiviteter.

I Bollnässtugan berättade Angelina Dimiter Taikon och Mikael Demetri romska sagor. Den romska berättartraditionen är en tusenårig tradition där folksagorna både underhåller och uppfostrar. Man fick höra sagorna ”Den högfärdiga prinsessan” och ”Pojken och trätallriken”. Att Angelina är duktig på att berätta sagor och att hon gör det med stor inlevelse går det inte att ta miste på. Både barn och vuxna sitter alldeles tysta när hon berättar.

Flamencodansen hör ju också till den romska kulturen. På Bollnässtorget hade Flamenco Passion Flamencoskola på dansbanan. Men först visade de prov på sin skicklighet och både sjöng och dansade till stormande applåder. De två flamencotjejerna visade sedan med stort tålamod ut de olika rörelserna till både barn och vuxna under ackompanjering av en klassisk flamencogitarr.

Familjen Kaldaras musikgrupp Gypsy Brothers spelade sedan romsk dansmusik på Bollnässtorgets dansbana. Det svängde rejält och många danssugna tog sig upp på dansgolvet.

Ansvarig producent för evenemanget på Skansen är Anette Björlin. Hon ser strålande glad ut och lite andfådd efter att

Flamenco Passion.

ha dansat både med flamencotjejerna och till dansbandet.

– Det är helt fantastiskt, säger hon med ett stort leende. Jag har jobbat i ett par år med detta nu och jag är jätteglad att det blev så lyckat. Som en kvinna jag mötte sade ”Man blir så glad och upprymd”. Skansen ska ju vara en folkfest och detta är verkligen en folkfest.

Cirka hälften av de 180 anställda på Skansen fick en personalintroduktion av Erland Kaldaras som berättade om romernas historia och kultur innan evenemanget gick av stapeln.

– Jag hoppas vi kan fortsätta på det romska spåret här på Skansen. Det vore underbart om kunde ha en egen permanent romsk vagn, avslutar Anette Björlin.

Anette Björlin.

Michell Kaldaras.

Dans till Gypsy Brothers.

Angelina Dimiter Taikon.

Chudovo i skymningen.

Olga Abramenko.

Romer i Ryssland

I det romska samhället Chudovo i nordvästra Ryssland har Olga Abramenko från antidiskrimineringscentret Memorial blivit utsedd a romerna att lyfta fram deras situation efter den brand som nyligen härjade i bosättningen.

Text: Bengt O Björklund **Foto** Olga Abramenko

Många av de romska bosättningarna i Ryssland är fortfarande som getton.

– 1956 togs en lag i Ryssland som förbjöd romer att flytta på sig. Det betydde att under dessa år har inte romerna kunnat flytta på sig. Vad man inte räknade med är att romernas antal hela tiden ökar och det innebär att de platser där de finns inte räcker till, berättar Olga Abramenko.

De flesta har inte något tillstånd att bygga, vilket innebär att cirka 80 procent av byggnaderna skulle kunna rivas vilken dag som helst.

– Romernas bostäder är mycket provisoriska och liknar mest skjul. De har inget vatten, ingen el eller gas eller avlopp och de tvingas att köpa vatten av sina ryska grannar.

I Ryssland måste alla ha en stämpel i sitt pass där det står var man är bosatt

och registrerad. Många romer har inte den stämpeln, eftersom de bor i svartbygge. Det innebär att de får problem med

skola, sjukvård och alla andra civila rättigheter.

– De få romer som går i skolan slutar oftast efter fyra, fem år. Det är nästan uteslutande romska pojkar som går i skolan.

– Lagen säger att alla måste gå i skolan, vare sig de är registrerade eller inte, men skolorna tar bara emot registrerade barn.

Långsamt arbetar romerna i Chudov med att återuppbygga det som brunnit ner. I ett första steg rensas allt bråte bort.

Om skolan har många romska elever, sätts de alla i samma klass.

– Det brukar innebära en lägre standard på utbildningen. De kommer aldrig att nå samma mål som de ryska barnen. De romska kvinnorna idag känner ett stort

tryck från myndigheterna och den egna befolkningen när det handlar om att sätta sina barn i skolan, men är motarbetade av en känsla av hopplöshet. Även om barnen går i skolan kommer de att leva i ett utanförskap.

Det var i april 2012 som byn Chudovo eldhärjades av okänd orsak. Liksom de flesta romska bosättningar finns här fler människor än det finns plats för. Efter branden blev situationen ännu värre. Ingen hjälp har de fått.

Det romsk-judiska bandet utanför Röhsska museet.

Nedslag i Kulturkalaset i Göteborg 2012

Romernas kultur var ganska väl representerad under Kulturkalaset i Göteborg den 14 - 19 augusti med musikuppträdanden, föreläsningar och en teaterföreställning. Även judarna visade upp sin musikaliska styrka.

Text och foto: Lena Israel och Nuri Selim

Under några heta augustidagar laddade hela Göteborg upp för det årliga Kulturkalaset. Från hamnen ända upp till Götaplatsen trängdes människor i alla åldrar och nationaliteter.

Det romska kulturinslaget var relativt stort, med konserter på olika platser– både inomhus och utomhus. Själv såg jag med spänning fram emot Svarta Safirers konsert som skulle äga rum på min födelsedag.

Redan under tisdagen skulle en okänd, romsk-judisk orkester spela, som ingen visste namnet på. Det gjorde att förväntningarna inte var så höga, även om kombinationen av dessa två kulturer gjorde händelsen extra spännande. Ute på trappan till Röhsska museet började folk samlas med den grönskande allén på Vasagatan som fond. Vi skulle få en försmak, en ”teaser” som var menad att locka in folk att höra mer. Vad skulle det

bli av detta? Vi hade förstått att det var första gången dessa musiker skulle spela tillsammans.

Efter utsatt tid dyker några judiska musikanter upp och spelar lite försiktigt några standardnummer. Men var är romerna? Ovetandes om vad som väntar oss, närmast rusar vi alla uppför trapporna till den högt belägna trånga salen där konserten skall äga rum. Det är oerhört hett härinne och de fåtal stolar om erbjuds tar snabbt slut.

Konserten startar med en judisk låt i den vaggande takt som är typisk för mycket östeuropeisk judisk musik. De sorgsna och nostalgiska tonerna där en flöjt dominerar går rakt igenom rummet in i oss. Trängseln är så stor, att man knappt ser orkestern i folkhavet. Men nu kommer Wicia! Han river av ”Duj, duj” med sin vackra, djupa röst och tar hela

rummet i besittning. De romska musikererna väljer att spela låten i mindre snabbt tempo än brukligt och får på så sätt rytmen att suga och gunga extra mycket. Det är mycket suggestivt och några romska ungdomar börjar genast röra på sig tillsammans med undertecknad. Stämningen har nu stigit flera grader när det blir smäktande sång på jiddisch.

Orkestern, varav endast en är kvinna, består av fiol, klarinett, saxofon, gitarr och dragspel. I nästa sång ökas tempot, vilket stegras ytterligare genom saxofonens lekfullhet i det efterkommande Django Reinhardt-numret. När Wicia sedan tar över med ”MarDjendja” håller publiken på att välta de antika faten som står farligt nära.

Jag tittar mig omkring och möter inte bara en brokig samling individer i olika åldrar utan också flera gåtfulla Buddhaskulpturer. Vilken ovanlig sal för en sådan konsert! Sedan följer den klassiska ”Havanagila” som börjar långsamt och fortsätter i ett starkt upptempo och alla sjunger med. Så fortgår konserten och publiken jublar. Stämningen är mycket hög, alla är lyckliga och man vill bara höra mer, trots den olidliga hetten i rummet. Wicia gör en helt otraditionell fortsättning på ”Gelem, gelem”. Alla sjunger sedan allsång på tre språk i en jiddischlåt. Hela salen gungar och alla vill naturligtvis att denna underbara, men tillfälliga orkester skall bli ett stående inslag i Göteborgs kulturliv. Folk släppte loss ordentligt. Publiken kunde t.o.m. ropa ”Čaje Šukarije!” i refrängen till den eldiga musiken.

Det romska och det judiska var på bästa humör i detta vackra möte där man närmast hetsade varandra till en allt ökande intensitet i spelet. Och det var extra vackert för mig med min anknytning till dessa båda kulturer att se romer och judar spela tillsammans! Jag tror att även Buddha skulle gillat det.

Följande dag besöker jag samma trappa för att lyssna på jiddisch sång. En sångerska iklädd huvudduk och lång kjol presenterar några klassiska nummer såsom de vemodiga

”Meinjidischemame” och ”Dona, Dona”.

Denna typ av visa skiljer sig mycket från den så populära Klezmermusiken. Vi får veta att jiddisch talades av 12 miljoner människor i världen före andra världskriget, men nu enbart av 1- 2 miljoner. Denna kunskap ligger som en fond över de oftast sorgsna visorna. I musiken och orden finns mycket längtan tillbaka, till något som gått förlorat. Sångerskan har valt att sjunga med en trimmad, operaskolad röst, vilket sätter detta framträdande långt ifrån en romsk kontext. När jag hör dessa visor, som ofta är vagsånger där själva orden och berättelserna i sången är så viktiga, börjar jag fundera över vad som förenar respektive skiljer den romska och judiska musiken.

I Östeuropa spelade såväl judiska som romska musiker på bröllop – de var närmast utbytbara. Båda musikstilarna innehåller starkt tempo – gärna med växlingar i rytmen, vild glädje och utlevelse tillsammans med en djup smärta. Utsattheten, hoten och rasismen i det omgivande samhället skapar en gemensam utgångspunkt. Känslan av att leva just NU, för imorgon kan det vara för sent, musiken och dansen som en protest mot det förfärliga, det grundläggande ursprunget som musikaliskt ligger utanför Europa, ger musiken en glöd och intensitet – ja, den är på liv och död! Instrumenten som man lätt skall kunna bära med sig, rytmens betydelse, känslorna på många olika nivåer.

Men för mig känns det som om romerna gör mer kavat MOTSTÅND i sin musik – motstånd mot det etablerade, normerna och förtrycket. Intressant är också, att romsk sång ofta ändrar känsloläge mitt under låtarna. Detta tillsammans med den växlande rytmen som böljar fram och tillbaka ger en unik känsla.

Så är det dags för min födelsedagspresent – åtminstone låtsas jag att det är så. På Kungstorget mitt bland saluhall, små restauranger och kanalen, framträder Svarta Safirer till en åhörarskara på minst 500 personer.

Svarta Safirer fick upp en dansande tjej på scenen.

Kvällen är solig och het, ett passande väder för denna exotiska musik. Från den högt belägna scenen lyckas Safirerna ändå skapa en enorm kontakt med publiken. Trots att de dessutom idag bara består av fem personer eftersom det är semestertider, river de av sina balkanlåtar med stor frenesi. Den originella och ibland komplicerade rytmen hindrar inte åhörarna från att röra sig. Ute bland publiken bryter snart en spontan dans ut. Flera kvinnor av olika nationaliteter och åldrar sicksackar sig fram i trängseln bland folkmassorna. Jublet stiger ännu mer när sångaren Nuri

(som dessutom har ryggskott!) med stor möda drar upp en ung magdansös från Bergsjön på den stora, svarta scenen. Sunita dansar vackert med utsökta handrörelser och svängande höfter till de orientaliska klangerna.

Längst fram under scenen står bandets unga supportrar och klappar takten. Det går inte att stå emot vildheten och glädjen. Mungiporna dras upp av sig själva, som en lyssnare sa. Det enda vi saknar är fiolen och dragspelet. Men jag fick en av mitt livs häftigaste födelsedagar. Och jag tror att Buddhorna på Röhsska ler ännu – och inte bara där.

Stämningen var hög och många tog chansen till en svängom.

ÉRG är åter på Bokmässan i Göteborg

*É Romani Glinda och www.jamis.se kommer att vara på
årets Bok & Biblioteksmässa med en monter
på Internationella torget*

27-30 september – monterplats H04:24

Välkomna!

Under årets bokmässa kommer ÉRG och Jamis.se att visa upp det arbete som pågår. www.jamis.se är en portal för alla jämställdhetsprojekt som drivs av de fem nationella minoriteterna och som fått bidrag av Ungdomsstyrelsen. Sajten är till för att synliggöra de fem nationella minoriteternas arbete med jämställdhetsfrågor och består av olika artiklar om de projekt som antingen är igång, ska komma igång eller har slutförts. Sajten har också olika personporträtt av eldsjälar inom den nationella minoriteterna som arbetar med just dessa frågor. Jamis.se finansieras av Ungdomsstyrelsen.

Under de tre dagar bokmässan är öppen för allmänheten kommer vi att ha en hel del olika evenemang. ÉRG förlag kommer att berätta om boken Marie-Claude, en romsk tjej. Boken kommer att finnas till försäljning på plats.

I montern kommer det även att finnas

en fotoutställning med romska bilder.

ÉRGs redaktion kommer att vara på plats och berätta både om föreningens och tidningens verksamheter. I montern kommer det även att finnas ett stort antal romska böcker, böcker om romer, av romer eller böcker skrivna i samarbete med romer. Även litteratur från de andra nationella minoriteterna kommer att finnas.

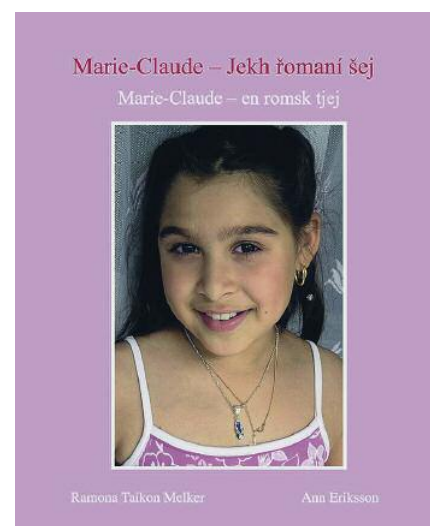
Nya numret av É Romani Glinda kommer att finnas i montern. Passa på och ta ett gratisex! Även äldre upplagor av tidningen kommer att finnas.

ÉRG kommer även att synliggöra den Okända Förintelsen i montern. Inte många känner till deportationen av romer och judar från Rumänien till Transnistrien. Det kommer att ske genom filmvisning med överlevande romska vittnen från Transnistrien. Det finns två filmer gjorda av två romska organisationer, en i Rumänien och en i Moldavien.

Vi kommer att visa valda delar ur bägge.

I montern tar vi gärna emot frågor om romer och romers situation, både här i Sverige och i Europa. Vi kan även informera om de flesta romska projekt som pågår i Sverige.

Varmt välkomna!

Besök Jamis.se och É Romani Glinda på Bok & Biblioteksmässan i Göteborg!

27-30 september 2012 – monterplats H04:24

- **Fredag den 28/9 kl. 10:00-10:20** scenframträdande på Kulturrådets monter på nedre plan C03:02. Under rubriken Nationella minoriteter och bibliotek, kommer Fred Taikon att tala om romsk litteratur och hur man kan arbeta med att öka mångfalden på biblioteken.
- **Fredagen den 28/9 kl 11:20-11:40** scenframträdande på Internationella torget: "Är jämställdhet en kulturfråga? En diskussion om hur det ser ut bland de nationella minoriteterna och urfolk vad som görs för att förbättra deras situation. Medverkande är Ellacarin Blind, Svenska Samernas Riksförbund, Susanne Sznajderman-Rytz, Federationen Wizo och Mia Taikon, É Romani Glinda, Jamis.se.
- **Alla dagar efter kl 13.00** kommer vi att ha olika debatter i montern med olika föreläsare för de nationella minoriteterna. Bland andra kommer Anneli Ylijärvi från Sverigefinskt Kvinnoforum, Ellacarin Blind, Svenska Samernas Riksförbund och Lena Elasdatter Niska från Svenska Tornedalingars Riksförbund. De kommer att tala om sina projekt.
- Debatter och enskilda intervjuer kommer att ske vid olika tillfällen under de tre dagarna i montern. För närmare programförklaring se kalendariet på www.jamis.se.
- ÉRG kommer att ställa ut ett stort antal romsk litteratur. Även litteratur från de andra fem nationella minoriteterna kommer att finnas till beskådning. ERGs redaktion kommer att vara på plats och kan svara på frågor om organisationens och tidningens arbete.
- **Kl 13.00 varje dag** kommer ÉRG att berätta om romsk litteratur, om vikten av att den stöds och synliggörs. Även arbetet med tidskriften É Romani Glinda kommer att lyftas fram.

Välkomna!

Gamla bilder berättar

Kära läsare av Gamla Bilder Berättar. Den här gången har vi dykt in i systrarna Birgitta Hellström och Barbro Gustavssons fotoalbum från Jönköping. Här berättar de om sina närmaste och käraste.

De var barn under upploppet mot resandefolket en händelse runt midsommar 1948 och som kom att kallas för ”Tattarkravallerna”.

På bilden ovan kan vi se systrarnas kusiner George och Jim i början av 1920-talet.

På bilden till höger står Märta och Rickard i Båstad 1931.

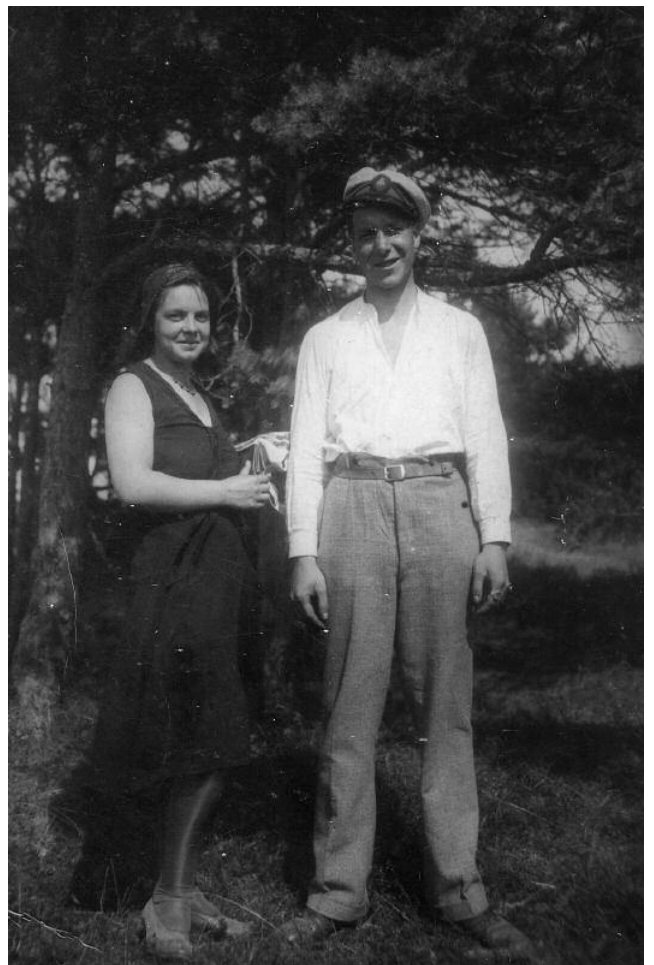
Systrarnas mamma Märta står vid den fina nyinköpta bilen.

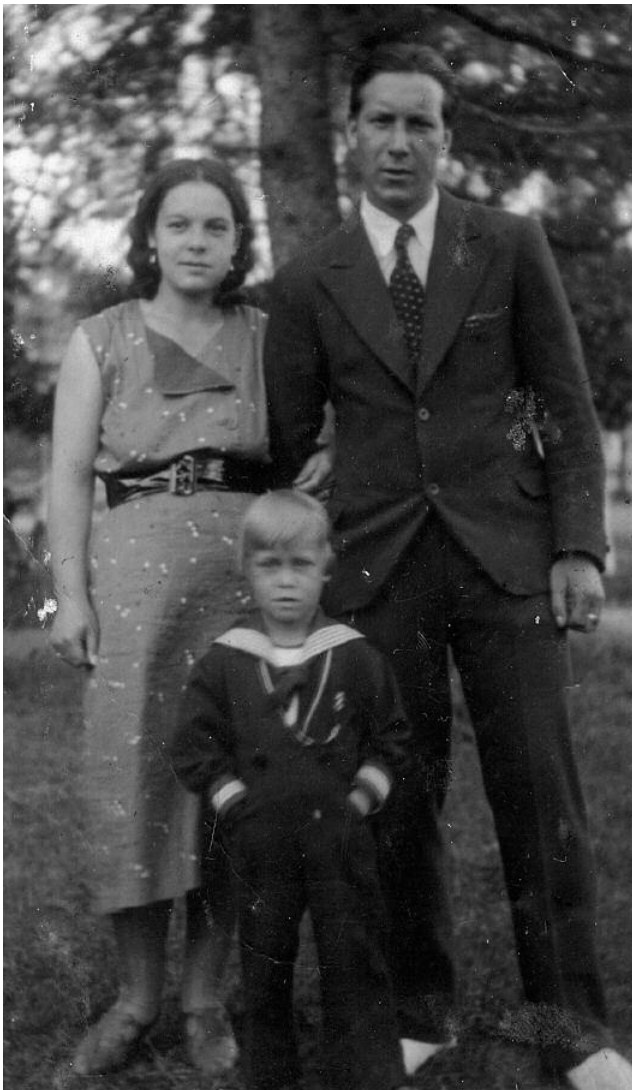
Framför tältet sitter mamma och storebror Rolf.

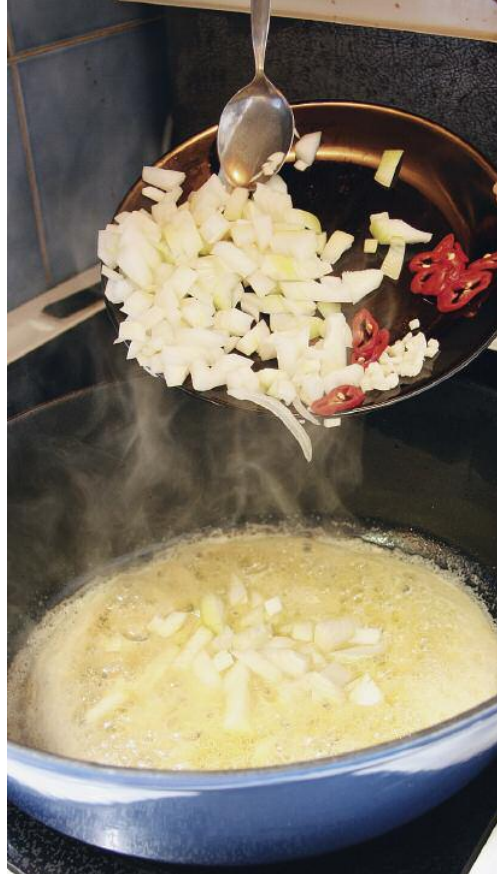
På bilden under bilen står mamma och pappa Rickard Hellström med bror Rolf.

De som studerar mattorna är far och mor på en marknad någonstans.

På den sista bilden kan vi se systrarnas morföräldrar Selma och Gottfrid Johansson. Mor står i mitten, moster och morbror är med på bilden.

Gulasch soppa

Det här behöver du till 6 personer:

800 gr	köttfärs
3 st	lökar
1 kg	champinjoner
4 st	paprikor i olika färger
3 st	vitlöksklyftor
2	burkar krossade tomater
6 st	potatisar
100 gr	margarin
1 st	spansk Peppar
1 knippe	persilja

Paprikapulver, salt och svartpeppar efter smak och vatten efter behov.

Gör så här:

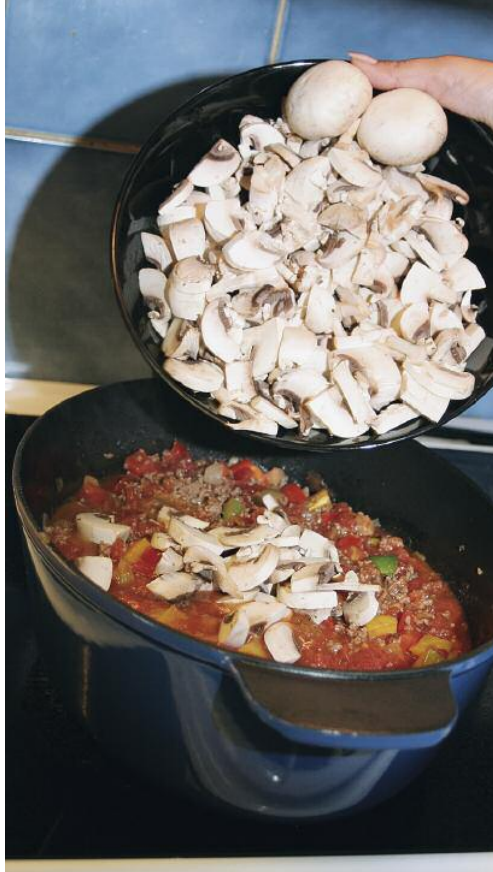
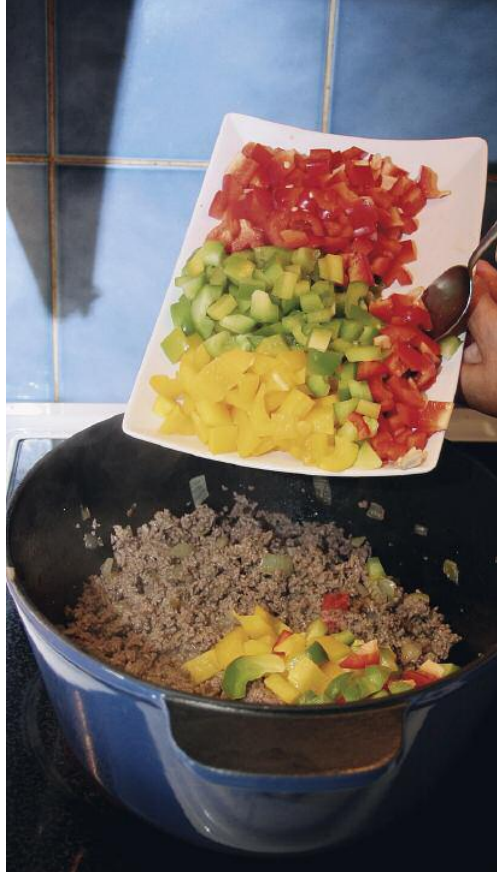
Hacka lök, vitlök och persilja. Skär potatisen, champinjonerna, paprikorna och den spanska pepparn i småbitar.

Bryn lök, vitlök och spansk peppar i en stekgryta med lite margarin, tillsätt köttfärs och låt det hela bryna tillsammans. När köttet fått färg, tillsätt paprikor, krossade tomater, champinjoner, och vatten.

Låt koka i ca 30 minuter. Smaka av med kryddor och tillsätt mer vatten om det behövs. Lägg i potatis och låt småkoka i ytterligare 10 minuter. Dekorera med persilja.

Serveras med vitt bröd och en sallad.

Smaklig måltid!

Gulaschósko zumí

Gadó trubúl 6 ženenge

800 gr ličardó más
 3 purumá
 1 kilóvo champinjónurja
 4 baré pipérči (trin fárbi)
 3 sirá
 2 kotí ličardé peredéci
 6 baré kolompíri
 100 gr margarína
 1 íto pipárka
 1 drez percilia

Mardó xurdó papríka, lon thaj kalí pipéri sóde tumé kamén

Ker gadea:

Šin ánde cigné kotorá o purúm, o sir thaj e percilia. Šin le kolompíri, champinjónurja, le pipérči thaj o íto pipárka ánde cigné kotorá. Pek ándo margarína, o purúm, sir thaj o íto pipárka ande jekh barí tigája, maj pek o ličardó mas ande jekh than. Kána o mas la pési fárba, maj šor andré le pipérči, thaj ličardé peredéci, le champinjónurja thaj maj but paj.

Muk te čiról ande 30 minúci. Maj tho lon thaj pipéri te maj trubúl.

Akaná maj šor andré le kolompíri thaj muk te čiról ande 10 minúci. Šor oprál maj percilia.

O xabén xalpe parno mangréša thaj saláta

Xan pe sastimáste!

POSTTIDNING B

É Romani Glinda
Egnahemsvägen 58
se-141 37 Huddinge
Sweden

Diskrimineringsombudsmannen (DO) är en statlig myndighet som arbetar mot diskriminering och för allas lika rättigheter och möjligheter.

**diskriminerings
ombudsmannen**

Anmäl diskriminering till DO

DO arbetar för att diskriminering inte ska förekomma i samhället. Genom att anmäla diskriminering till DO gör du tre bra saker:

1. Du ger dig själv möjlighet att få upprättelse för den kränkning som du utsatts för.
2. Du bidrar till att synliggöra diskrimineringen.
3. Din anmälan kan bidra till att andra inte behöver utsättas för samma sak som du.

Utsätts dina barn för diskriminering i skolan?

Får dina barn tillgång till den undervisning de har rätt till i skolan? Blir de mobbade eller trakasserade? Det finns en lag som förbjuder diskriminering och annan kränkande behandling av barn och elever. Om barn blir trakasserade eller utsätts för diskriminering kan du anmäla det till DO.

Har du frågor om diskriminering?

Ring DO:s telefonrådgivning som nås via växeln på 08-120 20 700. Rådgivningen har öppet måndag mellan kl. 10.00-11.30 och 13.00-15.00 samt tisdag-fredag mellan kl. 9.00-11.30 och 13.00-15.00.

Du kan även boka in ett besök om du föredrar att berätta om dina erfarenheter.

Mer information om DO och vad vi kan hjälpa till med finns på vår webbplats

www.do.se